

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรที่เปิดกว้างโดยให้การศึกษาทั่วไปอันเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือศึกษาต่อ มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลิกภาพและเปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาสามัญ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล (หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 : 1-5) จึงทำให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่จะต้องตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาต่อ หรือแนวทางประกอบอาชีพ ประเด็นปัญหาต่าง ๆ มากมายเป็นต้นว่าไม่ทราบว่าคุณเองมีความถนัด ความสนใจ และบุคลิกภาพเหมาะสมกับอาชีพใด การเลือกอาชีพและเลือกสายการเรียนต่อ ยังไม่สมเหตุสมผลและไม่มีหลักเกณฑ์ ชาคความรู้อย่างเข้าใจเกี่ยวกับข้อสันเทศทางการศึกษา และอาชีพ ปัญหาการตัดสินใจ การเงิน สุขภาพร่างกาย และค่านิยมครอง (นันทนา เหลืองเจริญ 2525 : 13 ; ประสาร เมืองหมัก 2511 : 55 ; สวัสดิ์ เรื่องชาย 2519 : 62 - 84 ; อรวรรณ ประครองเวช 2511 : 41)

นอกจากนี้แล้ว โดยพัฒนาการของเด็กนักเรียนในชั้นนี้จะมีอายุระหว่าง 13-16 ปีตรงกับช่วงวัยรุ่นตอนต้น (Hurlock 1956 : 27-28) ซึ่งเป็นวัยที่กำลังแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง (Self - identity) พยายามที่จะเข้าใจตนเองในเรื่องค่านิยม อัตมโนทัศน์ ความเชื่อ และเป้าหมายของชีวิต (Erikson 1963 : 261 - 263) จึงทำให้ประสบกับความขัดแย้งใจเกี่ยวกับการตัดสินใจทางการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพในอนาคตของตน โดเคมีเพื่อนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในความไม่แน่นอนและความวิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ ของเด็กในวัยเดียวกัน สามารถทำให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นหรือการคล้อยตามและยอมรับ (Henson 1981 : 5; Newman & Newman 1979 : 287 ; Thomson, ed 1985:8)

ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ เป็นสาเหตุให้นักเรียนมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อมที่ประสบจริงไม่สอดคล้องกัน และไม่สามารถปรับตัวได้ในที่สุด (Rogers 1951 : 510) ซึ่งจะนำไปสู่สภาวะการตัดสินใจทางอาชีพไม่ได้ ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยส่วนหนึ่งไม่อาจเลือกอาชีพที่เหมาะสมด้วยตนเองได้หรือ มีพัฒนาการทางอาชีพ ไม่เหมาะสมกับวัยซึ่งสภาพเช่นนี้ เรียกว่าการมีวุฒิภาวะทางอาชีพไม่เหมาะสมกับวัย (Crites 1981: 60 - 62) กล่าวคือนักเรียนขาดข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและโลกของงาน จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะหาวิธีช่วยเหลือให้นักเรียนให้มีความวุฒิภาวะทางอาชีพ เพิ่มขึ้นตามพัฒนาการทางอาชีพที่เหมาะสมกับวัย

ในการแก้ปัญหาทางอาชีพดังกล่าวนี้ จากการศึกษางานวิจัยพบว่าวิธีที่ช่วยเหลือให้นักเรียนให้มีความวุฒิภาวะทางอาชีพเพิ่มขึ้นหลายวิธี ได้แก่ การแนะแนวอาชีพแบบกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย การสำรวจอาชีพแบบกลุ่ม การปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม โปรแกรมการตัดสินใจและการประเมินตนเองทางอาชีพ การแนะแนวอาชีพจากเครื่องคอมพิวเตอร์ การจัดให้ศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง เป็นต้น (สุภา ออนชอย 2524 , อรุณี ชาญควายกิจ 2528, Dinuzzo 1977:6529-A; Haig 1981:3882-A; Pyle 1977:4143-A; Regehr & Herman 1981:335-342; Robbins & Tucker 1986:418-424; Swails & Herr 1976:256-260; Taveira 1987:17261; Yates, Johnson and Johnson 1979:368-370)

จากการวิเคราะห์วิธีการช่วยเหลือให้นักเรียนให้มีความวุฒิภาวะทางอาชีพเพิ่มขึ้นที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีวิธีการอยู่ 2 ประการใหญ่ ๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือวิธีการแบบสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กัน ได้แก่ การปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม การแนะแนวอาชีพแบบกลุ่มย่อย เป็นต้น และวิธีการแบบสมาชิกไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน ได้แก่ การแนะแนวอาชีพแบบกลุ่มใหญ่ โปรแกรมการตัดสินใจและการประเมินตนเองทางอาชีพ การจัดให้ศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง เป็นต้น

วิธีการช่วยเหลือทั้ง 2 ประเภทที่กล่าวมาแล้วนี้ จากการศึกษาพบว่ามิได้เกิดขึ้นต่อผู้รับการทดลองแตกต่างกันดังเช่น สมิธและอีแวนส์ (Smith and Evans 1973; 202-208) พบว่าการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มจะช่วยให้การตัดสินใจทางอาชีพมีประสิทธิภาพดีกว่าการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบรายบุคคล เดวิดชอฟเฟอร์และคณะ (Davidsoff et al 1976:413 - 416) ได้ศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมพัฒนาการทางอาชีพของนักศึกษา

ระดับวิทยาลัย โดยใช้แบบวัดพัฒนาการทางอาชีพของไครท์ส พบว่าไม่มีความแตกต่างกันระหว่างโปรแกรมการทดลองที่ใช้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มกับกลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสเวลล์และเฮร์ (Swails and Herr 1976:256 - 260) ที่ใช้วิธีการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มจำนวน 4 เจอนไซกันกับนักเรียนระดับ 9 พบว่าการทดลองทั้ง 4 เจอนไซมีผลต่อภูมิจาวะทางอาชีพของนักเรียนไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้รอบบินส์และทัคเคอร์ (Robbins and Tucker 1986 : 418 - 424) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการใช่วิธีการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม และการจัดให้ศึกษาทางอาชีพด้วยตนเองกับผู้มีเป้าหมายที่ไม่แน่นอน 3 ระดับ จากการศึกษาพบว่าการศึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มมีผลต่อการเพิ่มภูมิจาวะทางอาชีพของผู้ที่มีเป้าหมายที่ไม่แน่นอนสูง (High goal instability) ได้สูงกว่าการจัดให้ศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง และจากการศึกษา เปรียบเทียบผลของวิธีการจัดการด้านอาชีพศึกษา (Career education interventions) โดยการสังเคราะห์งานวิจัย 18 ชิ้นของเบเคอร์และโปโปวิทซ์ (Baker and Popowicz 1983 : 178-186) พบว่าร้อยละ 17 ได้ผลทางค่านลบ และร้อยละ 83 ได้ผลทางค่านบวก จึงสรุปได้ว่าวิธีการจัดการช่วยเหลือ นักเรียนโดยวิธีต่าง ๆ นั้นมีผลที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน และโดยส่วนใหญ่แล้วจะได้ผลที่ก่อให้เกิดการส่งเสริมในทางบวกเช่นทำให้นักเรียนมีภูมิจาวะทางอาชีพเพิ่มขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น ปัญหาการมีภูมิจาวะทางอาชีพไม่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในประเทศไทย จึงอาจแก้ไขได้โดยวิธีการจัดประสบการณ์ทางอาชีพให้กับนักเรียนเหล่านั้น ผู้วิจัยในฐานะครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิธีการแนะแนวอาชีพที่มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียนให้มีภูมิจาวะทางอาชีพสูงขึ้น โดยศึกษา เปรียบเทียบควาวิธิการช่วยเหลือนักเรียนโดยการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มที่ให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันกับโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการแบบสมาชิกไม่ปฏิสัมพันธ์กันนั้นจะมีผลต่อการเพิ่มภูมิจาวะทางอาชีพของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แตกต่างกันอย่างไ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ภูมิจาวะทางอาชีพ

ภูมิจาวะทางอาชีพ หมายถึง สภาวะที่บุคคลมีความพร้อม ทั้งทางด้านทัศนคติและความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งภูมิจาวะทางอาชีพนั้นจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงระดับ

พัฒนาการทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระยะที่บุคคลเริ่มสำรวจตนเองเกี่ยวกับอาชีพ จนถึงระยะที่บุคคลมีประสิทธิภาพในการทำงานลดลง (Crites 1978: 4; Fouad 1988:49; Savickas 1984:222; Super 1957:186)

ซูเปอร์ (Super 1957 : 187-191) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของวิวัฒนาการทางอาชีพ โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ

1. การตระหนักถึงการเลือกอาชีพ (Orientation to vocational choice) หมายถึงการที่บุคคลมีความตั้งใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ และรู้จักใช้แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเลือกอาชีพ
2. การทราบข้อมูลและการวางแผนเกี่ยวกับอาชีพที่เลือก (Information and planning) หมายถึง การได้ข้อมูลมาพิจารณาในการวางแผนเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ
3. ความคงที่ในการเลือกอาชีพ (Consistency of vocational choice) หมายถึง มีความคงที่ในการเลือกอาชีพตามสาขาวิชา (fields) ระดับอาชีพ (levels) และเวลา (times) อย่างสม่ำเสมอ
4. การเห็นภาพรวมของตนเองอย่างเด่นชัด (Crystallization of traits) หมายถึง การมีความเข้าใจตนเองเกี่ยวกับความสนใจ ค่านิยม ความพึงพอใจ ทักษะคติ ตลอดจนมีอิสระในการเลือกและการวางแผนทางอาชีพ
5. การเลือกอาชีพอย่างมีหลักการ (Wisdom of vocational preference) หมายถึง การตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างสอดคล้องระหว่างคุณลักษณะของตัว เองกับการงานในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่นั้น

ต่อมาในปี ค.ศ.1964 ไครท์ส (Crites 1973 : 6) ได้ทำการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบ วิวัฒนาการทางอาชีพทั้ง 5 ของซูเปอร์แล้วสรุปได้ดังนี้

1. ความคงที่ในการเลือกอาชีพ (Consistency of career choice) หมายถึง การที่บุคคลมีความคงที่ในการเลือกอาชีพอย่างสม่ำเสมอทั้งในแง่ของเวลา (times) สาขาวิชา (fields) และ ระดับอาชีพ (levels)
2. การเลือกอาชีพที่เป็นไปไ้จริง (Realism of career choice) หมายถึง การที่บุคคลเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงตนเองและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีโอกาสเป็นไปไ้จริง โดยมีความสอดคล้องกันระหว่างความสามารถ (abilities) ความสนใจ (interests) บุคลิกภาพ

(personality) และชั้นทางสังคม (social class)

3. ความสามารถในการเลือกอาชีพ (Career choice competencies) หมายถึง การเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

3.1 การประเมินตนเอง (Self-appraisal) คือการที่บุคคลรู้ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของตน

3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ (Occupation information) คือ การที่บุคคลทราบข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและรู้จักลักษณะอาชีพ

3.3 การเลือกเป้าหมาย (Goal selection) คือการที่บุคคลเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตน

3.4 การวางแผน (Planning) คือการที่บุคคลตระหนักถึงอนาคตข้างหน้า

3.5 การแก้ปัญหา (Problem solving) คือการที่บุคคลทราบว่าเขาจะทำอะไร อย่างไร

4. ทักษะคติในการเลือกอาชีพ (Career choice attitudes) หมายถึงการที่บุคคลมีแนวโน้มในการตอบสนององค์ประกอบในการเลือกอาชีพ ดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกอาชีพ (Involvement in the choice process) คือการที่บุคคลมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ

4.2 การมีทัศนคติที่ค่อนการทำงาน (Orientation toward work) คือการที่บุคคลเห็นคุณค่าในการทำงาน

4.3 การมีอิสระในการตัดสินใจ (Independence in decision making) คือ การที่บุคคลตัดสินใจเลือกอาชีพได้ด้วยตนเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับผู้อื่น

4.4 การมีหลักการในการเลือกอาชีพ (Preference for career choice factors) คือการที่บุคคลเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ความสนใจในอาชีพใดอาชีพหนึ่ง

4.5 การมีความเข้าใจที่ถูกต้องในกระบวนการเลือกอาชีพ (Conceptions of the choice process) คือการที่บุคคลมีแนวคติในการเลือกอาชีพที่ถูกต้องและคงที่

ในการวัดคุณภาพทางอาชีพตามแนวคิดของไครท์สตัน จะแบ่งมิติการวัดเป็น 2 ด้าน คือ

1. ทักษะในการเลือกอาชีพ
2. ความสามารถในการเลือกอาชีพ

เนื่องจากคุณภาพทางอาชีพ เป็นระดับของพัฒนาการทางอาชีพ (Super 1957:186) ที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์และให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยใคร่ขอนำทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพที่สำคัญทางทฤษฎีมาอธิบายประกอบดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ

1. ซูเปอร์ (Super 1957:185 - 186) เสนอว่า พัฒนาการทางอาชีพ เป็นพัฒนาการด้านหนึ่งของมนุษย์เช่นเดียวกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ และจะดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ซูเปอร์ ได้รวบรวมองค์ประกอบของทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ แล้วเสนอเป็นหลักการพื้นฐานของทฤษฎี 10 ประการดังนี้ (Super 1979 : 151)

- 1.1 บุคคลมีความแตกต่างกันในความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกลักษณะ
- 1.2 คุณสมบัติที่แตกต่างกันของบุคคล ทำให้เหมาะสมกับลักษณะอาชีพที่แตกต่าง

กัน

1.3 อาชีพแต่ละอย่างต้องการคุณลักษณะของ ความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกลักษณะ ทำให้บุคคลแต่ละคนสามารถมีอาชีพได้หลายอย่าง และบุคคลหลาย ๆ คนก็สามารถเข้าไปทำงานในอาชีพใดอาชีพหนึ่งได้

1.4 ความพึงพอใจและความสามารถในการอาชีพ สถานการณ์ที่บุคคลดำรงชีวิตอยู่ ตลอดจนทัศนคติของบุคคลเหล่านั้น จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและประสบการณ์ ทำให้การเลือกอาชีพและการปรับตัวเป็นกระบวนการที่ดำเนินต่อเนื่องกันไป

1.5 กระบวนการดังกล่าวอาจสรุปได้ด้วยขั้นตอนของชีวิตดังนี้

15.1 ระยะเจริญเติบโต (Growth stage) เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึง 14 ปี เป็นระยะที่เด็กกำลังเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ เริ่มพัฒนาทัศนคติ โดยผ่านการเลียนแบบจากครอบครัวและกิจกรรมในโรงเรียน

1.5.2 ระยะเวลาสำรวจ (Exploration stage) เริ่มตั้งแต่อายุ 15 ถึง 24 ปี เป็นระยะเวลาสำรวจเกี่ยวกับงานทั่ว ๆ ไป เริ่มแสวงหาข้อมูลและประสบการณ์จากการทำงาน แลวนำมาประเมินตนเอง

1.5.3 ระยะเวลาวางรากฐาน (Establishment stage) เริ่มตั้งแต่ อายุ 25 ถึง 44 ปี เป็นระยะแสวงหาอาชีพที่มั่นคง และหาโอกาสก้าวหน้า

1.5.4 ระยะเวลาการดำรงรักษา (Maintenance stage) เริ่มตั้งแต่อายุ 45 ถึง 64 ปี บุคคลจะยึดมั่นในอาชีพเดิม ความคิดเกี่ยวกับตัวเองและงานอาชีพจะมีการปรับตัว ผสมผสานต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ

1.5.5 ระยะเวลาประสิทธิภาพในการทำงานลดลง (Decline stage) เริ่มตั้งแต่อายุ 65 ปี จนกระทั่งตาย เป็นช่วงที่สุขภาพร่างกายและพลังใจเริ่มเสื่อมลง อาจหางานอดิเรกมาทดแทนงานประจำ

1.6 ธรรมชาติของแบบแผนทางอาชีพของบุคคลถูกกำหนดโดยระดับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดา สมรรถภาพทางสมอง ลักษณะบุคลิกภาพ และโอกาสต่าง ๆ ที่เขามี

1.7 พัฒนาการตามขั้นตอนของแต่ละช่วงชีวิตนั้น สามารถได้รับการช่วยเหลือ ภัยการ เอื้ออำนวยส่งเสริมกระบวนการทางวิชาการความสามารถและความสนใจ อีกทั้ง การช่วยเหลือโดยการทดสอบและการพัฒนาอ้อมโนทัศน์

1.8 กระบวนการพัฒนาการทางอาชีพ แท้ที่จริงก็คือ การพัฒนาและส่งเสริม อ้อมโนทัศน์เป็นกระบวนการผสมผสานอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ตลอดจนการประเมิน ผลจากการแสดงบทบาทนั้น ๆ ว่าได้รับการยอมรับจากผู้อื่นอย่างไร

1.9 การเข้าสู่อาชีพของบุคคล เป็นกระบวนการประนีประนอมระหว่างตัวบุคคล กับปัจจัยทางสังคมและระหว่างอ้อมโนทัศน์กับความเป็นจริง

1.10 ความพึงพอใจในงานและชีวิตของบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับการได้แสดงออก ซึ่งความสามารถ ความสนใจ บุคลิกลักษณะ และค่านิยม นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับชนิดของงาน และ บทบาทต่าง ๆ จากประสบการณ์ ในระยะเจริญเติบโต และระยะสำรวจที่จะช่วยให้บุคคลได้ พิจารณาว่าเหมาะสมและเกิดความพึงพอใจ

2. ทิเคอแมนและโอฮารา (Tideman and O'Hara 1963 อ้างถึงใน Tolbert 1974: 40-41) เสนอว่าพัฒนาการทางอาชีพเป็นกระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์ทางอาชีพ (vocational identity) ของบุคคลโดยผ่านการแบ่งแยกความแตกต่างจากผู้อื่น (differentiation) และการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (integration) ซึ่งกระบวนการนี้จะดำเนินต่อเนื่องกันไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการทางอาชีพ ดังนี้

2.1 ระยะเวลาการณดวงหน้า (Phase of anticipation) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

2.1.1 ขั้นการสำรวจ (Exploration) โดยการพิจารณาเป้าหมายชีวิตด้านต่าง ๆ การทบทวนประสบการณ์ในอดีต ความสามารถ ความต้องการ และสำรวจลักษณะสาขาวิชาหรือ ลักษณะอาชีพ

2.1.2 ขั้นสังเคราะห์ความคิด (Crystallization) บุคคลเริ่มมองเห็นทางเลือกที่เป็นไปได้ หลังจากการประเมินตนเองและอาชีพแล้ว

2.1.3 ขั้นทดลองเลือก (Choice) บุคคลจะตัดสินใจลงเลือกอาชีพหรือ สาขาวิชาตามลำดับความชอบ

2.1.4 ขั้นเจาะจงตัวเลือก (Clarification) เป็นการเลือกเอาอย่างใด อย่างหนึ่ง และการหารายละเอียดเพิ่มเติม

2.2 ระยะเวลาประกอบอาชีพและปรับตัว (Phase of implementation) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

2.2.1 ขั้นเข้าสู่การศึกษาและอาชีพ (Induction) เป็นขั้นที่บุคคลเข้าสู่สถาบันการศึกษาหรือประกอบอาชีพที่ตนเลือก และการพยายามปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่นั้น

2.2.2 ขั้นปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (Reformation) เป็นขั้นที่บุคคลประนีประนอมระหว่างเป้าหมายของตนกับคนอื่น ๆ และยอมรับเป็นสมาชิกของกลุ่ม

2.2.3 ขั้นผสมผสานกลมกลืน (Integration) เป็นขั้นที่บุคคลมีความมั่นคงในงานและเห็นวางงานนั้นเหมาะสมกับตน

3. ฮอลแลนด์ (Holland 1985 : 1-57) เสนอว่าการเลือกอาชีพของบุคคล เพื่อให้บรรลุตามหลักพัฒนาการทางอาชีพนั้น เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมในงานอาชีพ โดยยึดความคิดพื้นฐานของทฤษฎี 4 ประการคือ

3.1 บุคลิกภาพของบุคคลโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ คือ

3.1.1 ลักษณะเน้นรูปธรรม (Realistic) ได้แก่ บุคคลที่ชอบทำงานกับสิ่งของ เครื่องจักรกล การเคลื่อนไหวของร่างกาย และงานที่เป็นรูปธรรม

3.1.2 ลักษณะใฝ่รู้ (Investigative) ได้แก่ บุคคลที่มีความสนใจกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต วิเคราะห์ ใช้ความคิดอ่านที่มีเหตุผล และที่เป็นนามธรรม

3.1.3 ลักษณะสุนทรีย์ (Artistic) ได้แก่ บุคคลที่สนใจกิจกรรมที่ไ้แสดงออก สร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ ดนตรี วรรณกรรม ซอบอิสระ

3.1.4 ลักษณะเชิงสังคม (Social) ได้แก่ บุคคลที่ชอบจัดการติดต่อ กับผู้อื่น มีทักษะทางสังคม สนใจที่จะให้ความรู้ บริการชุมชนและสังคม

3.1.5 ลักษณะกล้าเสี่ยง (Enterprising) ได้แก่บุคคลที่ชอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจ กล้าโต้แย้ง กล้าเสี่ยง มีทักษะทางการพูด โน้มน้าวจิตใจ

3.1.6 ลักษณะเจาะระเบียบ (Conventional) ได้แก่ บุคคลที่ชอบความเป็นระเบียบแบบแผน ปฏิบัติตามคำสั่ง จักรระบบ และอนุรักษนิยม

3.2 สิ่งแวดล้อมของบุคคลแบ่งออกเป็น 6 ชนิด สอดคล้องกับลักษณะบุคลิกภาพที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

3.3 บุคคลย่อมแสวงหาสิ่งแวดล้อมในงานอาชีพที่ เปิดโอกาสให้เขาได้ใช้ทักษะและความสามารถที่เขายัง เปิดโอกาสให้เขาแสดงออกซึ่งทัศนคติและค่านิยม เพื่อให้มีบทบาทและแก้ปัญหาได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับตน

3.4 พฤติกรรมของบุคคล ถูกกำหนดโดยบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ เมื่อเราทราบบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมของบุคคล ก็จะทำให้เราทราบถึงผลที่จะติดตามมาด้วย ได้แก่ การเลือกอาชีพ การเปลี่ยนงาน ความสำเร็จในอาชีพ ความสามารถเฉพาะตน พฤติกรรมทางการศึกษา และสังคม

จากทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพทั้ง 3 ทฤษฎีที่กล่าวแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า พัฒนาการทางอาชีพ เป็นกระบวนการที่ดำเนินต่อเนื่องกันไปตลอดช่วงชีวิตของบุคคล ดังนั้นเพื่อให้บุคคลมีพัฒนาการทางอาชีพที่เหมาะสมกับวัยในแต่ละช่วงชีวิต จึงจำเป็นต้องหาวิธีการส่งเสริมพัฒนาการทางอาชีพ (Osipow, Walsh and Tosi 1980:167) ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยพบว่าวิธีการส่งเสริมพัฒนาการทางอาชีพหลายรูปแบบดังที่กล่าวแล้วในช่วงต้น ๆ และจากการวิเคราะห์การส่งเสริมพัฒนาการทางอาชีพเพื่อช่วยเหลือให้นักเรียนมีวุฒิภาวะอาชีพเพิ่มขึ้น สรุปได้ว่าสามารถแบ่งวิธีส่งเสริมพัฒนาการทางอาชีพได้ 2 ประเภทตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดังนี้

1. วิธีจัดการแบบสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction intervention)

หมายถึง การจัดประสบการณ์ทางอาชีพที่มุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก โดยมีผู้นำกลุ่มเป็นผู้เอื้ออำนวยให้สมาชิกอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้สึกต่อกันในการที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก้ปัญหาทางอาชีพได้แก่ การปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม การแนะแนวอาชีพแบบกลุ่มย่อย เป็นต้น

2. วิธีจัดการแบบสมาชิกไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน (No-interaction intervention)

หมายถึงการจัดประสบการณ์ทางอาชีพที่มุ่งเน้นการให้ข้อมูลโดยให้นักเรียนเป็นผู้พิจารณา และไตร่ตรองด้วยตนเอง ได้แก่ การแนะแนวอาชีพแบบกลุ่มใหญ่ การจัดโปรแกรมศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง เป็นต้น

เนื่องจากการวิจัยนี้ มุ่งศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการช่วยเหลือโดยวิธีการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มกับการจัดโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง เพื่อทราວว่การจัดการแบบสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันกับแบบที่สมาชิกไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน จะมีประสิทธิภาพแตกต่างกันอย่างไร จึงจะได้อธิบายรายละเอียดเฉพาะ 2 วิธีนี้

1. การปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (Group career counseling)

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคลที่มีความต้องการตรงกันเกี่ยวกับการวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคต หรือต้องการจะแก้ปัญหาทางอาชีพมาปรึกษาร่วมกัน เป็นกลุ่มโดยมีผู้ให้การปรึกษาทำหน้าที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กันในการแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จัดให้สมาชิกกลุ่มทำภารกิจทดสอบค้นหาการศึกษาและอาชีพตลอดจนการวิเคราะห์ข้อสงสัยต่าง ๆ ที่จะช่วยให้

สมาชิกสามารถตัดสินใจทางอาชีพที่เหมาะสมได้ด้วยตนเอง (วัชรินทร์ ทรัพย์เมธี 2520 : 98 - 99 ; Healy 1982 : 192-193 ; Tolbert 1974 : 199)

องค์ประกอบของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (วัชรินทร์ ทรัพย์เมธี 2520 : 99 - 100 ; Tolbert 1974 : 179 - 188)

1. จุดมุ่งหมาย (Goal) โดยกำหนดจุดมุ่งหมายไว้อย่างแน่นอน และเป็นที่รับทราบกันอย่างทั่วถึงในหมู่สมาชิกของกลุ่ม

2. กระบวนการ (Process) โดยเน้นในสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้สำรวจความรู้สึก ทัศนคติ และค่านิยมของตนเองในบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร

2.2 การสนับสนุนให้สมาชิกแต่ละคนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยเน้นที่การให้ข้อมูลย้อนกลับ และยอมรับฟังข้อคิดเห็นจากสมาชิกอื่น เกี่ยวกับการวางแผนและการกำหนดเป้าหมายทางอาชีพ

2.3 การให้สมาชิกได้พิจารณาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางโครงการประกอบอาชีพ หรือปัญหาทางอาชีพของสมาชิกแต่ละคน

2.4 การสนับสนุนให้สมาชิกได้พิจารณาข้อมูลทางอาชีพ การศึกษา หรือแหล่งฝึกอบรม

2.5 การฝึกทักษะการตัดสินใจ

3. การรักษาความลับ (Confidentiality) โดยสมาชิกจะต้องรักษาความลับเกี่ยวกับเรื่องราวที่อภิปรายกันในกลุ่ม และไม่บังคับให้สมาชิกเปิดเผยข้อมูล แต่สมาชิกมีสิทธิจะเปิดเผยความรู้สึกนึกคิด และข้อมูลต่าง ๆ แก่กลุ่มได้ตามขอบเขตที่เขายินดีจะเปิดเผย

4. สมาชิก (Membership) จำนวนสมาชิกควรอยู่ระหว่าง 6 ถึง 10 คน จึงจะเป็นกลุ่มที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันและให้ข้อมูลย้อนกลับต่อกัน ควรเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกแตกต่างกัน (heterogeneity) ในเรื่องเพศ แต่มีความเหมือนกัน (homogeneity) ในเรื่องของปัญหาหรือความต้องการที่ตรงกันของสมาชิก โดยสมาชิกกลุ่มมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

4.1 แลกเปลี่ยนความรู้สึกและความคิดเห็นต่อกัน

- 4.2 มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และให้ข้อมูลแก่กลุ่ม
- 4.3 มีความรับผิดชอบต่อกัน รู้จักฟัง สรุปความและสานประโยชน์ต่อกัน
- 4.4 รักษาความลับเกี่ยวกับเรื่องราวที่อภิปรายกันในกลุ่ม

5. ผู้นำกลุ่ม (The leader) เป็นผู้มีความรู้ทั้งในเรื่องการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม (group counseling) และข้อมูลทางอาชีพ (career information) โดยผู้นำกลุ่มมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

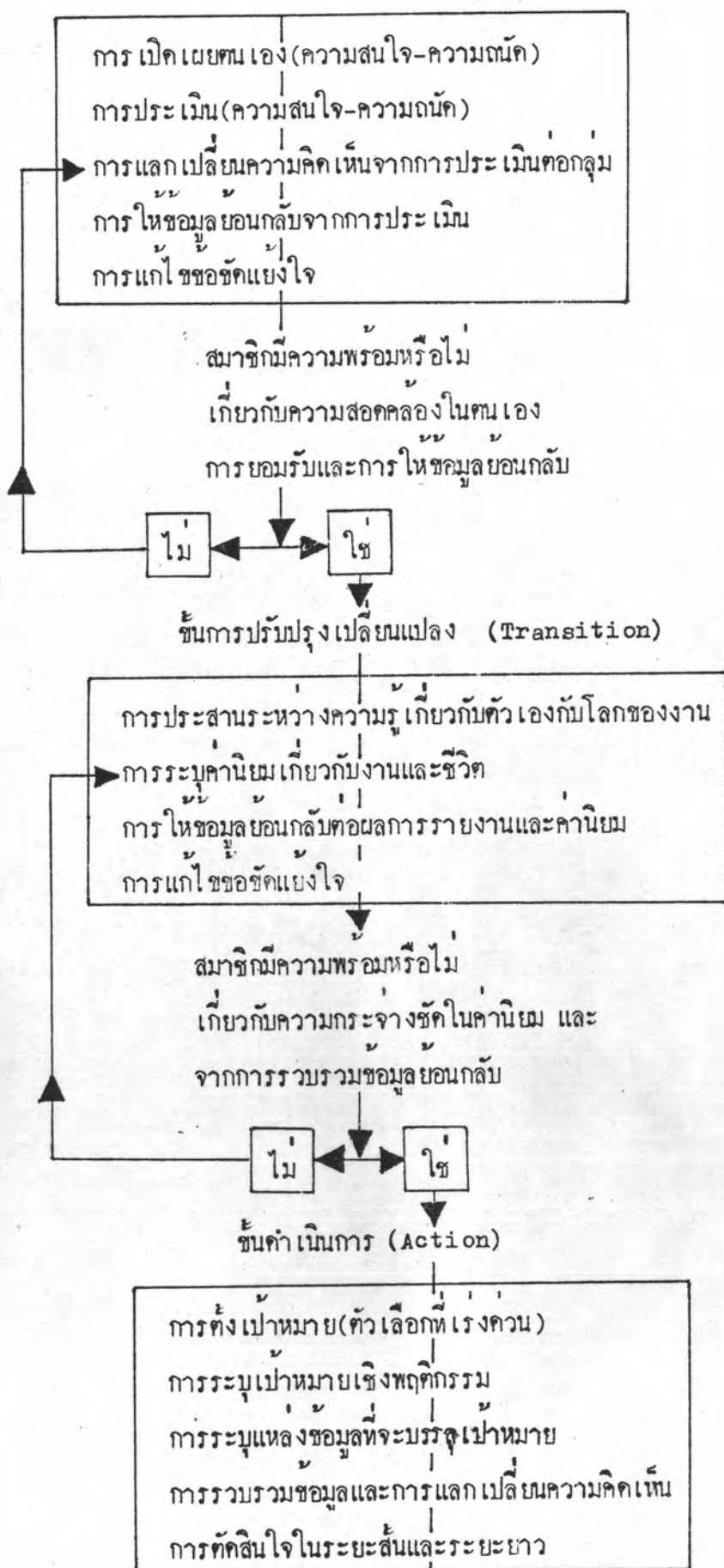
- 5.1 สร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกปฏิบัติสัมพันธ์กัน และสามารถสำรวจตนเองในทิศทางต่าง ๆ
- 5.2 เสนอข้อมูลทางอาชีพที่สมาชิกต้องการ
- 5.3 ช่วยให้สมาชิกเรียนรู้กลวิธีการตัดสินใจทางอาชีพ

6. ระยะเวลาในการเข้ากลุ่ม (Scheduling) ในการเข้ากลุ่มแต่ละครั้งไม่ควรนานเกินไป ควรจะประมาณ 1 ชั่วโมง ต่อครั้ง ต่อสัปดาห์ไม่ควรกำหนดจำนวนครั้ง แต่ที่นิยมใช้ ในทางปฏิบัติจะกำหนดไว้ประมาณ 8 ถึง 12 ครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม

กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม

ในการดำเนินการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มนั้น โดยหลักการทั่วไปแล้ว เป็นการนำหลักการของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มและแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจทางอาชีพมารวมกัน (Tolbert 1974 : 199) โดยมีขั้นตอนของกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม เช่นเดียวกับขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม (Gazda 1978 อ้างถึงใน Butcher 1982 : 204-208) ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 3 ขั้นตอน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ขั้นการสำรวจ (Exploration)

รูปภาพที่ 1 แสดงแผนภูมิรูปแบบของกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม

1. ขั้นการสำรวจ (Exploration stage) เป็นระยะของการส่งเสริมให้บุคคลรู้จักตนเองเพิ่มขึ้น สร้างความไว้วางใจ ให้กำลังใจสมาชิกที่จะพูดโดยการสร้างความเป็นกันเอง และให้ข้อมูลย้อนกลับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 เป้าหมาย เพื่อยกระดับสภาวะที่เป็นอุปสรรคด้านจิตใจ และการแสดงความคิดเห็น โดยให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง

1.2 จุดเน้น ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักตนเองโดยวิธีการสำรวจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความสนใจ ทักษะ และความสามารถ

1.3 กระบวนการ โดยการทดสอบประเมินผลการเปิดเผยตนเอง และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

1.4 เทคนิค การใช้แบบทดสอบความสนใจและความถนัด การแนะนำให้นึกคิด การให้แสดงออกโดยการพูด การใช้แบบฝึกหัดที่เป็นภาษาท่าทาง ตัวแบบ และการเสริมแรง เพื่อให้มีการให้ข้อมูลย้อนกลับต่อกัน

2. ขั้นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (Transition stage) เป็นระยะของการส่งเสริมให้บุคคล ประเมินตนเองอย่างถูกต้องและเป็นจริง โดยการประสานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและโลกของงาน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 เป้าหมาย เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล และสนับสนุนให้สมาชิกร่วมมือกันหาวิธีแก้ปัญหาทางอาชีพ

2.2 จุดเน้น การให้บุคคลใช้ความรู้เกี่ยวกับตนเองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ การจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมส่วนตัว และค่านิยมของสังคม

2.3 กระบวนการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับค่านิยมและสิ่งที่มีค่านิยมของแต่ละบุคคล การประเมินความพึงพอใจและข้อมูลย้อนกลับจากการสื่อสารแต่ละอย่างของสมาชิก

2.4 เทคนิค การใช้แบบฝึกหัดการเสริมสร้างค่านิยม บทบาทสมมุติ การชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งใจ การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก และการซัดซัดขัดแย้งใจ

3. ขั้นดำเนินการ (Action stage) เป็นระยะการส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการตั้งเป้าหมายทางอาชีพที่เหมาะสม มีรายละเอียดดังนี้

3.1 เป้าหมาย เพื่อนำการตระหนักรู้ในตนเองและทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล มาใช้ในการวางแผนและตัดสินใจในอาชีพ

3.2 จุดเน้น ความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการนำความรู้เกี่ยวกับตนเอง มาสัมพันธ์กับโอกาสการทำงานและการยุ่งเกี่ยวกับสังคม

3.3 กระบวนการ ความร่วมมือช่วยเหลือกันตั้งเป้าหมายการสำรวจ และแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอาชีพต่อกัน การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมทางอาชีพในระยะสั้น

3.4 เทคนิค การกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม การใช้แหล่งข้อมูล และยุทธวิธีการแสวงหาอาชีพ การฝึกทักษะการตัดสินใจและทักษะการทำงาน

จากรูปแบบของกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มที่กล่าวแล้วข้างต้น สามารถสรุป เป็น เป้าหมายของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

1) ความรู้ความเข้าใจในตนเอง คือการที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในตนเอง เกี่ยวกับปัญหา ที่ตนเองต้องการจะแก้ไข ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และค่านิยมในอาชีพของตน

2) ความรู้ความเข้าใจในโลกกว้างทางการศึกษาและอาชีพ คือ การที่บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาต่อและแนวทางประกอบอาชีพ ลักษณะงานอาชีพโดยทั่วไปหรือแหล่งฝึกงานที่จะนำไปสู่อาชีพแขนงต่าง ๆ รวมทั้งตระหนักถึงคุณค่าในการทำงานและมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน

3) การตัดสินใจและการวางแผนทางอาชีพ คือ การที่บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับทักษะและวิธีการตัดสินใจสามารถนำข้อมูลส่วนตนและข้อมูลทางอาชีพมาพิจารณาาร่วมกัน เพื่อตั้งเป้าหมายในการประกอบอาชีพ

2. โปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง (Self-directed career study program)

โปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง เป็นวิธีช่วยเหลือบุคคลเกี่ยวกับการตัดสินใจทางอาชีพ โดยเน้นที่การให้ข้อเสนอแนะทางอาชีพ และการสำรวจตนเองจากแบบทดสอบ แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาไตร่ตรองด้วยตนเอง โดยปราศจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการขอความคิดเห็นหรือ แลกเปลี่ยนความรู้สึก (Robbins and Tucker 1986:420; Zunker 1986 :

รูปแบบโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง

มาจน (Magon 1969 อ้างถึงใน Graff, Danish and Austin 1972:226; Zunker 1986 : 213-216) ได้เสนอรูปแบบของโปรแกรมศึกษาทางอาชีพด้วยตนเองที่ได้นำขึ้นประกอบด้วยขั้นตอน การตัดสินใจทางอาชีพ 6 ขั้นตอน คือ

1. การระบุปัญหาที่ต้องตัดสินใจ (Reaching a decision point) คือการพิจารณาเหตุผล และความจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจ เกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่ต้องการจะแก้ไข เช่น ยังตัดสินใจไม่ได้ระหว่างการเรียนสายสามัญกับสายอาชีพ
2. การสำรวจข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา (Exploration of problem) คือการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง โลกกว้างทางการศึกษาต่อและอาชีพ เช่น การสำรวจ ความสนใจในอาชีพ
3. การประเมินข้อมูล (Evaluation of information) คือการนำข้อมูลต่าง ๆ มาพิจารณา เปรียบเทียบความสำคัญ และความเป็นไปได้
4. การวางแผนเพื่อดำเนินการ (Choice of a plan of action) คือการเลือกแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับเตรียมตัวที่จะดำเนินการในขั้นต่อไป
5. การดำเนินการตามแผน (Taking action on your plans) คือการลงมือปฏิบัติการตามแผนและกำหนดการที่ได้วางไว้
6. การทบทวนแผนให้กระจ่างชัด (Clarification and review of plans) คือการพิจารณาทบทวนข้อมูลจากขั้นต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การวางแผนและการตัดสินใจมีประสิทธิภาพ

จากขั้นตอนการตัดสินใจทางอาชีพทั้ง 6 ขั้นตอนดังกล่าวมาแล้วนี้สามารถสรุปเป็นเป้าหมายของโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง 3 ประการ เช่น เกี่ยวกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ตั้งรายละเอียดที่กล่าวแล้ว ซึ่งประกอบด้วย

1. ความรู้ความเข้าใจในตนเอง
2. ความรู้ความเข้าใจในโลกกว้างทางการศึกษาและอาชีพ
3. การตัดสินใจและการวางแผนทางอาชีพ

ส่วนประกอบของโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง

ในการกำหนดส่วนประกอบของโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเองเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ยึดหลักการโดยทั่วไปของชุดการเรียนรู้รายบุคคล (Individual learning package) ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้ (B.F. Skinner 1954 อ้างถึงใน อรรถพรพรสีมา 2530 : 32-33)

1. ชื่อหน่วยหรือขอบเขตการเรียนรู้
2. คำนำหรือคำชี้แจง เป็นคำบรรยายเบื้องต้นเกี่ยวกับเนื้อหาของบทเรียน และคำอธิบายว่า ทำไมนักเรียนจึงควรศึกษารายบุคคลการเรียนรู้
3. วัตถุประสงค์ของบทเรียน เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรจะได้รับจากการศึกษารายบุคคลการเรียนรู้
4. การทดสอบก่อนเรียน เพื่อทดสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ในสิ่งที่จะเรียนหรือยัง และควรจะเริ่มที่ส่วนใดของบทเรียน
5. กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้
6. การประเมินผลหลังเรียน เพื่อให้ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ของตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สเวลล์และเฮอร์ (Swails and Herr 1976 : 256-260) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของกลุ่มพัฒนาการทางอาชีพ (vocational development groups) ที่อูชิคาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับ 9 จำนวน 96 คน แบ่งเป็น 12 กลุ่ม ๆ ละ 8 คน มีเงื่อนไขการทดลอง 4 อย่างคือ 1) การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กัน (relationship counseling) 2) การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มโดยมีเทปบันทึกภาพช่วย (group counseling incorporating the use of taped models) 3) กลุ่มที่ใช้กิจกรรมเกมชีวิตและอาชีพ (game playing using "The Life Career Game") 4) กลุ่มควบคุม (control group) กลุ่มทดลองจะพบนักจิตวิทยา การปรึกษาสัมพันธ์ละ 1 ครั้ง จำนวน 8 สัปดาห์ แต่ละครั้งใช้เวลา 50 นาที ผลการวิจัยพบว่าทั้ง 4 เงื่อนไขมีผลต่อการเพิ่มวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับ 9 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ไดน์โซ (Dinuzzo 1977 : 6529-A) ได้ศึกษาผลของรูปแบบการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (group career counseling model) ท่อูชิภาวะทางอาชีพและความเจริญงอกงามส่วนบุคคลของนักศึกษาหญิงที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาในกลุ่มทดลองมีูชิภาวะทางอาชีพ การเห็นคุณค่าในตนเอง และการเห็นภาพรวมของตนเองสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนระดับการคลายตามและความต้องการพัฒนาการทางอาชีพจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ไพล์ (Pyle 1977:4143-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (group career counseling) และการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยแนะแนวอาชีพ (computer-assisted career guidance) ท่อูชิภาวะทางอาชีพของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนโดยศึกษาตัวแปรด้านอายุ เพศ และการตัดสินใจเลือกอาชีพ ผลการศึกษาพบว่ากรมีส่วนร่วมในโปรแกรมการแนะแนวทั้ง 2 แบบ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับคะแนนูชิภาวะทางอาชีพ ส่วนตัวแปรด้านอายุ เพศ และการตัดสินใจเลือกอาชีพไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

ไฮก (Haig 1981 : 3882 - A) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (group career counseling program) ท่อูชิภาวะทางอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับ 12 จำนวน 159 คน โดยกลุ่มทดลองใช้เวลา 6 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม มีคะแนนูชิภาวะทางอาชีพที่ตนคิดสูง กว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่ปรากฏคะแนนูชิภาวะทางอาชีพที่ตนสมรรถภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

ทักเคอร์ (Tucker 1985 : 1746) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างวิธีการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (career counseling group) 2 รูปแบบกับผู้ที่มีเป้าหมายไม่แน่นอน (goal instability) 2 ระดับ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (leader-directed group format) ที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมีผลต่อการเพิ่มคะแนนูชิภาวะทางอาชีพ พฤติกรรมการแสวงหาข้อมูลทางอาชีพ และความพึงพอใจในการเข้ากลุ่มของผู้ที่มีเป้าหมายไม่แน่นอนสูงและผู้ที่มีเป้าหมายไม่แน่นอนต่ำไ้มากกว่ารูปแบบการจัดให้ศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง (self-directed format)

รอมบินส์และทัคเคอร์ (Robbins and Tucker 1986 : 418-424) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้วิธีการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (Interactional career counseling group) และการจัดให้ศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง (self-directed career intervention) กับผู้ที่มีเป้าหมายไม่แน่นอน 3 ระดับจากการศึกษาพบว่าการศึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม มีผลต่อการเพิ่มวุฒิภาวะทางอาชีพของผู้ที่มีเป้าหมายไม่แน่นอนสูง (high goal instability) ได้สูงกว่าการจัดให้ศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ผู้ที่มีเป้าหมายที่ไม่แน่นอนต่ำ (low goal instability) จะได้คะแนนไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเข้ากลุ่มแบบใด ส่วนตัวแปร เรื่องเพศพบว่าไม่มีผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทาเวรา (Taveira 1987 : 74 : 17261) ได้ศึกษาโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม (group career counseling program) สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในประเทศโปรตุเกส มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียน โดยใช้เวลาพบกันสัปดาห์ละครั้ง ๆ ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 10 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถเพิ่มวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนในกลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับการศึกษาวิจัยในประเทศไทย ยังไม่พบว่ามีกรณารูปแบบการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม ไปช่วยเหลือนักเรียนให้มีวุฒิภาวะทางอาชีพสูงขึ้นเพียงการใช้วิธีการแนะแนวอาชีพแบบต่าง ๆ เช่น

สุคา อ่อนช้อย (2524) ได้ศึกษาผลของการแนะแนวอาชีพแบบกลุ่มต่อวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนจันทรพูนบำเพ็ญ จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน แต่ละกลุ่มแบ่งเป็นเพศชายและหญิง กลุ่มละ 10 คน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ปานกลาง และสูง กลุ่มทดลองเข้าโครงการแนะแนวอาชีพที่ผู้วิจัยจัดขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการแนะแนวอาชีพแบบกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการแนะแนวอาชีพแบบกลุ่ม มีวุฒิภาวะทางอาชีพสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

อรุณี ชาญควยกิจ (2528) ได้ศึกษาผลของการแนะแนวอาชีพแบบกลุ่มย่อยต่อวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสตรีวัดอัมรินทร์ สวรรค์ แบ่งเป็นกลุ่ม

ทดลอง และกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองได้รับการแนะนำอาชีพแบบกลุ่มย่อยสัปดาห์ละ 50 นาที รวม 15 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุม เรียนกิจกรรมแนะนำในชั้นเรียนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการแนะนำอาชีพแบบกลุ่มย่อยมีภาวะทางอาชีพสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

จากการศึกษางานวิจัยสรุปได้ว่า มีการวิจัยในต่างประเทศที่ชี้ให้เห็นว่าสามารถนำรูปแบบการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มมาช่วยเหลือนักเรียนใหม่มีภาวะทางอาชีพสูงชัน ส่วนในประเทศไทยยังไม่พบว่ามีงานวิจัยที่นำเอาวิธีการช่วยเหลือดังกล่าวมาใช้ มีเพียงการแนะนำอาชีพแบบอื่น ๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นวิธีการช่วยเหลือแบบที่สมาชิกไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเอารูปแบบการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มมาทดลองใช้ โดยการเปรียบเทียบโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเองว่ามีผลต่อการเพิ่มภาวะทางอาชีพแตกต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษา เปรียบเทียบผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มกับโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเองต่อภาวะทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มจะมีภาวะทางอาชีพสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง และนักเรียนในกลุ่มที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือควยวิธีใด ๆ
2. นักเรียนกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง จะมีภาวะทางอาชีพสูงกว่านักเรียนในกลุ่มที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือควยวิธีใด ๆ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการปรึกษาค้นอาชีพ จำนวน 6-10 คน มาปรึกษาร่วมกันเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ โดยมีผู้ให้การปรึกษา เป็นผู้นำกลุ่มทำหน้าที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกมีปฏิ

สัมพันธ์กันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้
นักเรียนมีวิวัฒนาการทางอาชีพเพิ่มขึ้นโดยคำนึงตามโครงสร้างของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพ
แบบกลุ่มที่กำหนดขึ้นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รวม 6 สัปดาห์

โปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง หมายถึง วิธีการช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการ
ปรึกษากันอาชีพ มาศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ โดยมี
ครูแนะแนวเป็นผู้จัดโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพที่พัฒนาขึ้น อธิบายข้อมูล และให้แบบทดสอบ ให้
นักเรียนไปดำเนินการศึกษาและปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้มีวิวัฒนาการทางอาชีพเพิ่มขึ้น โปรแกรม
การศึกษาทางอาชีพดังกล่าวคำนึงตามโครงสร้างที่กำหนดขึ้นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1
ชั่วโมง รวม 6 สัปดาห์

กลุ่มควบคุม หมายถึง นักเรียนที่ต้องการปรึกษากันอาชีพ แต่ไม่ได้รับการช่วยเหลือด้วย
วิธีใด ๆ เพียงแต่ให้มีเวลาอยู่ในโรงเรียนเพิ่มขึ้นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง จำนวน
6 สัปดาห์ ซึ่งนักเรียนสามารถใช้เวลาดังกล่าวในการอ่านหนังสือที่ตนสนใจ ทำการบ้าน หรือปรึกษ
หาหรือกันเองได้อย่างอิสระ

วิวัฒนาการทางอาชีพ หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบวัดวิวัฒนาการทางอาชีพ มาตราวัดทัศนคติ
ซึ่งแสดงถึงการที่บุคคลมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกอาชีพ การมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน มีอิสระ
ในการตัดสินใจเลือกอาชีพ การมีหลักการในการเลือกอาชีพ และมีความเข้าใจที่ถูกต้องในกระบวนการ
การเลือกอาชีพ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมแพศึกษา อำเภอ
ชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2531 ที่สมัครใจเข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพ
จำนวน 150 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมแพศึกษา
อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2531 ที่สมัครใจเข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทาง
อาชีพ จำนวน 24 คน โดยสุ่ม แบบจำแนกชั้นภูมิจากประชากร เพื่อเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม

และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน โดยให้แต่ละกลุ่มมีนักเรียนชาย 4 คน นักเรียนหญิง 4 คน

3. กลุ่มทดลอง (A) หมายถึง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน ที่ได้รับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง จำนวน 6 สัปดาห์ รวม 12 ครั้ง

4. กลุ่มทดลอง (B) หมายถึง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน ที่ได้รับโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเองที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง จำนวน 6 สัปดาห์ รวม 12 ครั้ง

5. กลุ่มควบคุม (C) หมายถึง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน ซึ่งไม่ได้รับการช่วยเหลือด้วยวิธีใด ๆ เพียงแต่ให้มีเวลาอยู่ในโรงเรียนเพิ่มขึ้นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง จำนวน 6 สัปดาห์ รวม 12 ครั้ง

6. ตัวแปรในการศึกษา

6.1 ตัวแปรอิสระ คือ การปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่มกับโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง

6.2 ตัวแปรตาม คือ คะแนนวุฒิภาวะทางอาชีพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพแบบกลุ่ม และโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเองต่อวุฒิภาวะทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อให้ได้เทคนิคและวิธีการแนะแนวอาชีพที่มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านอาชีพ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดบริการแนะแนวอาชีพ โดยวิธีการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางอาชีพ แบบกลุ่มและโปรแกรมการศึกษาทางอาชีพด้วยตนเอง สำหรับนักเรียนในระดับอื่น ๆ ต่อไป